

V. YOSH OLIM MINBARI
Трибуна молодого ученого
Young Researcher Tribune

YAPONIYANING MARKAZIY OSIYODAGI
“YUMSHOQ KUCH” SYOSATINING XUSUSIYATLARI

Mehriniso Abdurasulova
Istiqbolli Xalqaro Tadqiqotlar Instituti
Osiyo-Tinch okeani markazi ilmiy xodimi

Abstract: Yaponiya “yumshoq kuch” siyosatini yuritish bo'yicha yetkachi davlat hisoblanib, xalqaro nizolarni harbiy yoki majburlov yo'li orqali emas, balki “yumshoq kuch”ga tayangan holda hal qilishga intiladi. U o'zining an'anaviy va zamonaviy madaniyati, biznes modeli va innovatsion texnologiyalari yordamida “yumshoq kuch” siyosatini amalga oshiradi. Maqolada J. Nay tomonidan ishlab chiqilgan “yumshoq kuch” siyosatini amalga oshirish uchun eng katta resursga ega mamlakat sifatida Yaponiya har tomonlama tahlil qilingan. Shu bilan birga Yaponiyaning Markaziy Osiyo davlatlariga nisbatan “yumshoq kuch” siyosatining o'ziga xos xususiyatlari, boshqa mamlakatlarga nisbatan farqlari, amalga oshirish mexanizmi hamda kuch markazlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, O'zbekiston, Yaponiya, tashqi siyosat, “yumshoq kuch”, Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA), Rivojlanishga Rasmiy Yordam (ODA), yapon diplomatiyasi.

Kirish

"Yumshoq kuch" Yaponiya diplomatiyasining zamonaviy konsepsiyasiga aylanib ulgurgan. Birinchi marta bu g'oyani Harvard universiteti professori Jozef Nay “Tashqi siyosat” jurnalining 1990 yil kuzida chop etgan maqolasida taqdim etgan. “Yumshoq kuch: Jahon siyosatida muvaffaqiyatga erishish vositalari» (New York: Public Affairs, 2004) kitobi orqali Nay juda katta auditoriyani egalladi. “Yumshoq kuch” tushunchasi ko'pincha madaniy diplomatiya konsepsiyasining sinonimi sifatida ishlatilishiga qaramay, ikkinchisi birinchisini to'ldiradi, lekin o'rni bosmaydi.¹

¹ Nye, Joseph S., Jr. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs. P.11. Available at: file:///C:/Users/User/Downloads/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World.pdf

Oddiy qilib aytganda, “yumshoq kuch” bu madaniyat, qadriyatlar va mafkura kabi nomoddiy yoki bilvosita ta’sirlarga asoslangan kuchdir. Nay yozganidek, *"Yumshoq kuch - bu majburlash yoki qo'rqitish orqali emas, balki jalb qilish orqali maqsadga erishish qobiliyatidir. Bu mamlakat madaniyati, siyosiy ideallari va siyosatining jozibadorligidan kelib chiqadi. Yapon olimlarining fikricha, "mamlakatimiz siyosati boshqalar nazarida qonuniy deb hisoblansa, bizning yumshoq kuchimiz ahamiyati ortib boraveradi."*²

“Yumshoq kuch”ga e’tibor 2001-yil 11-sentabrda AQSHda sodir bo’lgan terrorchilik xurujlaridan so’ng yanada ortdi. Bu qisman Bush ma’muriyati ham mamlakat ichida, ham xorijda terrorizmga qarshi kurashish uchun “qattiq kuch”ga, ya’ni shafqatsiz harbiy kuchdan foydalanishga haddan tashqari tayanganligi sabab bo’lgan degan xulosaga olib keldi.

Ushbu konsepsiya Yaponiyaning harbiy harakat bilan bog’liq har qanday xalqaro majburiyatlarni o’z zimmasiga olishga qodir bo’lmagan, ammo boshqa, noharbiy xalqaro hamkorlikka intiladigan mamlakat sifatidagi maqomiga to’la mos keladi. Shu sababli ham so’nggi yillarda “Yaponiya siyosatining yumshoq kuchi” mavzusida ko’plab nashrlar, konferentsiyalar va simpoziumlarning tashkil qilinmoqda. Ushbu konsepsiya Yaponiyada *ikki guruh tadqiqotchilarini* shakllanishiga olib keldi:

Birinchi guruh Yaponiyada “yumshoq kuch” deyarli yo’q, lekin uni rivojlantirish kerak, deb ta’kidlaydi. Yaponiya iqtisodiy qudratining 1970-1980-yillardagi o’sishga nisbatan ancha sekinlashdi, Xitoy va Hindiston kabi davlatlar iqtisodlarining tez yuksalishi hamda Yaponiyaning Tinchlik Konstitutsiyasiga sodiqligi - qattiq kuchini o’z ichiga qamrab olgan oddiy qurol yani "yumshoq kuch" siyosatini kuchaytirish kerak deb hisoblaydigan guruh. (Ushbu nuqtai nazarga ko’ra, Yaponiya iqtisodiy yetuk mamlakat bo’lishiga qaramsdan, intellektual liderlik, bahs-munozaralar va ishontirish kuchi haqida gap ketganda Singapur, Gonkong, Hindiston kabi davlatlarga qiyoslaganda kuchsiz hisoblanadi.)

Ikkinchi guruh Yaponiya o'zining an'anaviy madaniyati - maqsadli yoki maqsadsizligidan qat'i nazar, sezilarli “yumshoq kuch”ga ega va undan foydalanadi, deb ta'kidlaydi. Ko'pincha manga, anime, karaoke, sumo, kompyuter o'yinlari, oziq-ovqat, xususan, sushi va J-pop kabi musiqalar misol

² Nye J (2004). Nihon-no sofuto pawa. Sono Genkai to Kanousei. Japan's soft power: its limits and possibilities. Gaiko Forumu. (日本のソフト・パワー--その限界と可能性。(特集 クール・ジャパン--国力の根源に迫る) № 6. P.12.

sifatida keltiriladi. Bu qarashning ba'zi tarafdorlari Yaponiya ko'p jihatdan "yumshoq kuch"ni qo'llashda namuna ekanligini ta'kidlaydilar.³

KAZUO OGOURA (Japan Foundation sobiq raisi) ning fikricha: "Yumshoq kuch"ni haqiqiy siyosiy nazariya sifatida qaralsa, qarama-qarshilik va ikkiyuzlamachilik bilan to'ldirilgan mafkura sifatida ko'rish mumkin. Masalan, din va mafkura "yumshoq kuch" ning kuchli namunasi sifatida ko'riladi. Tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak, din va mafkura dunyo bo'ylab tarqalsa, har doim harbiy qudrat bilan birga kelganini payqamay bo'lmaydi. Uning fikricha, "yumshoq kuch"ni qattiq kuch qo'llashni oqlovchi vositasi sifatida ko'rish mumkin.⁴

Boshqacha qilib aytganda, "yumshoq kuch" yaxshilik va yomonlik tushunchasini o'yinga kiritish orqali xalqaro qonuniylikka ega bo'lmagan harbiy harakatlarni oqlashning nozik usuli bo'lishi mumkinligini bilishimiz kerak. Shu nuqtai nazardan, "yumshoq kuch" tushunchasi ikkiyuzlamachilikning bir turi degan xulosaga ham kelish mumkin.

Yuqorida aytilganlarni inobatga olgan holda, agar Yaponiya "yumshoq kuch" vositasidan xalqaro hamjamiyatda o'z milliy qudratini namoyon etish vositasi sifatida foydalanmoqchi bo'lsa, juda ehtiyotkorlik bilan yondashuvni talab qiladi.

Zamonaviy xalqaro munosabatlarda "yumshoq kuch" tashqi siyosatning ajralmas qismidir. Mamlakat imijini shakllantirish va axborot bilan ta'minlash qobiliyati uning diplomatik sa'y-harakatlari samaradorligini oshiradi. Xalqaro munosabatlar tizimida kechayotgan jarayonlar shundan dalolat beradiki, insonlar ongi va qalbiga ta'sir o'tkazish, jamoatchilik bilan ishlash davlatning global maydonga ta'sirini belgilashda muhim elementga aylanadi.

"Yumshoq kuch" ta'sirini o'rganish nuqtai nazaridan madaniy diplomatiya ham, madaniy aloqalar ham katta ahamiyatga ega, chunki ular bir davlatning jozibador bo'lishining asosi bo'lgan o'zaro idrok va ijobiy

³ Glen S. Fukushima President & CEO Airbus Japan K.K. 日本のソフトパワー. 2006年7・8月合併号No.639. P.21. Available at: <https://www.jftc.jp/monthly/archives/001/201802/9480ee77341ac62987618120e86cd807.pdf> (accessed 05.05.2023)

⁴ Sofuto pawarun no shikaku" (2006, June/July). Wochi Kochi (a quarterly journal by the Japan Foundation), P. 60-61. Available at: <https://universityofleeds.github.io/philtaylorpapers/vp015863.html> (accessed 05.05.2023)

munosabatni shakllantirishga yordam beradi. “Yumshoq kuch”ni urushdan keyingi yapon diplomatiyasining an’anaviy vositasi deb atash mumkin. Xalqaro nizolarni hal qilish vositasi sifatida harbiy kuch ishlatishdan voz kechish, tinchliksevar konstitutsiyada muhrlangan poydevor, shuningdek, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) faoliyatini qo’llab-quvvatlashga qaratilgan yo’nalish edi.⁵ *Yoshida doktrinasiga* muvofiq, Yaponiya iqtisodiy rivojlanishga e’tibor qaratgan holda xalqaro munosabatlarda passiv o’rin tutishni afzal ko’rdi. Bu uning dunyodagi yangi imidjini shakllanishiga ta’sir qildi. Bugungi kunda u texnologiya va innovatsiyalar sohasida tan olingan yetakchi mamlakat hisoblanadi. Bundan tashqari, butun dunyo e’tiborini yapon biznes modeli muvaffaqiyatiga qaratdi. Boshqa tomondan, Yaponiya o’zining iqtisodiy diplomatiyasi doirasida Rivojlanishga Rasmiy Yordam (ODA) dasturini amalga oshirishda jiddiy bel bog’ladi. Bu Yaponiya tashqi siyosatining asosiy vositalaridan biriga hisoblanadi. Tsuneo Akaxaning so’zlariga ko’ra, ODA Yaponiyaning “yumshoq kuchi”dan foydalanishning eng muvaffaqiyatli va yorqin misollaridan biridir.⁶

Yaponiyaning siyosiy yondashuvi dastlab o’zining an’anaviy madaniy qadriyatlarini eksport qilishga asoslangan edi. Ya’ni uning tashqi dunyodagi targ’iboti tarixiy ahamiyatini va uning ko’p asrlik madaniyatini global meros uchun ko’rsatishdan iborat edi. Ammo bugungi zamonaviy madaniyat qatlami Yaponiyani butun dunyoda mashhur qilish, yapon tarixi va madaniyati ildizlariga katta qiziqish uyg’otishning eng qisqa yo’li bo’lib ko’rindi.

Zamonaviy madaniyat salohiyatidan diplomatik manba sifatida foydalanish muhimligini Yaponiya sobiq tashqi ishlar vaziri Taro Aso quyidagicha ta’kidlagan: *"Hozirda biz oddiy fuqaroda shakllanadigan fikr muhiti milliy darajadagi diplomatiyaga keskin ta’sir ko’rsatadigan davrda yashayapmiz. Aynan shuning uchun biz pop madaniyatining butun dunyoga kirib borishini xohlaymiz. Toki, ular kelajakda diplomatiyadagi ittifoqdoshimiz bo’lsin."*⁷

⁵ Nye J. *Nihon-no sofuto pawa* (2004). Sono Genkai to Kanousei. (Japan's soft power: its limits and possibilities). Gaiko Forumu. № 6. P.12.

⁶ Akaha (2010). T. Japan's soft power-hard power balancing act. The US-Japan alliance. Balancing soft and hard power in East Asia. Routledge. P. 60. Available at: file:///C:/Users/User/Downloads/the-us-japan-alliance-balancing-soft-and-hard-power-in-east-asia-1nbsped-0415487137-9780415487139_compress.pdf

⁷ A New Look at Cultural Diplomacy: A Call to Japan's Cultural Practitioners Speech by Mini-ster for Foreign Affairs Taro Aso at Digital Hollywood University. 28.04.2006. Ministry for Foreign Affairs of Japan. Available at: <http://www.mofa.go.jp/announce/fm/aso/speech0604-2.html> (accessed 03.11.2023).

Iqtisodiy o'sishning sekinlashishi va ko'pikli iqtisodiyotning qulashi Yaponiyaning rivojlangan iqtisodiy davlat sifatidagi imidjiga ta'sir qilsada, chet eldagi mavqeiga putur yetkaza olmadi. Amerikalik jurnalist *Duglas MakGray* bu mashhurlik hodisasini "*yalpi milliy peshqadamlik*" ("gross national cool") deb atadi. Uning mohiyati zamonaviy yapon pop madaniyatining tobora ommalashib borishi edi.

Sobiq Bosh vazir Sindzo Abe olib borgan tashqi siyosatda madaniy va xalq diplomatiyasi muhim o'rin tutgan. Buning isboti sifatida 2015-yilda Yaponiya hukumati tomonidan xalq diplomatiyasiga xarajatlarni sezilarli darajada oshirish (20 dan 70 milliard iyenagacha), shuningdek, xorijdagi universitetlar va tahliliy markazlarda yapon tilini o'rganishni moliyalashtirish bo'yicha qabul qilingan qarorlarni keltirish mumkin.

“Yumshoq kuch”ni jamoatchilikka ko'rsatishning asosiy vositalari *madaniy va xalq diplomatiyasidir*. Yaponiyada bu ikki tushuncha bir-biriga chambarchas bog'liq; Tashqi ishlar vazirligi ma'lumotlarida ular xalq va madaniy diplomatiya (*koho bunka gayko*) deb yuritiladi. Yaponlar o'zlarining xarakteriga ko'ra o'z qadriyatlar tizimini to'g'ridan-to'g'ri so'zlar va g'oyalar shaklida emas, balki “yumshoq kuch” manbai bo'lgan holda badiiy tarzda o'zni namoyon qilish yoki ijodkorlik orqali taqdim etishga moyildirlar.

Darhaqiqat 1944 yilda amerikalik antropolog olim Rud Bendikt Yaponiya xalqini o'rganar ekan, uni *Xrizantema va qilich* timsoliga o'xshatdi va kitobini ham shunday nomladi. Ya'ni u yapon xalqini xrizantema kabi juda chuqur estetik tajribaga ega bo'lgan, shu bilan birga qilich kabi nafaqat tajovuzkor, balki o'ziga xos qat'iy tartibi va qadr-qimmati, jangchi tartibini o'zida mujassam qilgan xalq sifatida tasvirlaydi.⁸ Shu sababli ham madaniy diplomatiya Yaponiyaning “yumshoq kuch” siyosatini tushunish uchun juda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mamlakatning “yumshoq kuchi” uning milliy o'ziga xosligi bilan bog'liq, chunki uning timsolini tashqi dunyoga yo'naltirish uning mamlakat ichidagi idrokini aks ettiradi. Ikkinchi jahon urushidan keyin Yaponiya o'z qiyofasini qaytadan ham ichki, ham tashqi tomondan qurishga majbur bo'ldi.

⁸Govrunov A.B. Kniga Rut Benedikt “Xrizantema i mech”. Izdatelstvo “Nauka”. P.41. (Говорунов А.В. Книга Рут Бенедикт «Хризантема и меч. Издательство «Наука», 2007. Стр. 41.) Available at: <http://anthropology.ru/ru/text/govorunov-av/kniga-rut-benedikt-hrizantema-i-mech> (accessed 03.11.2023)

Bu Yaponiyaning “yumshoq kuchi”ni shakllantirish uchun uning o‘zgacha xususiyatini ochishga zamin yaratdi.

Madaniy va xalq diplomatiyasiga mas’ul bo‘lgan asosiy muassasa Tashqi ishlar vazirligi hisoblanadi. 1972 yilda Yaponiya Tashqi ishlar vazirligi huzurida madaniy almashinuvlarni amalga oshirishga qaratilgan tadbirlarni muvofiqlashtirish uchun Yaponiya jamg‘armasi (Japan Foundation) tashkil etilgan. 2003 yilda unga mustaqil ma’muriy yuridik maqomi berilgan. Bugungi kunda jamg‘armaning 21 ta xorijiy davlatda 22 ta vakolatxonasi mavjud.⁹ Uning vakolatiga madaniy almashinuv dasturlari, treninglar, yapon madaniyati bilan tanishtiruvchi va yapon tilini targ‘ib qiluvchi tadbirlarni tashkil etish kiradi.

2004 yilda Tashqi ishlar vazirligi (MOFA) tizimida vazir kotibiyati tarkibida Xalq diplomatiyasi boshqarmasi tashkil etildi. An’anaga ko‘ra, Yaponiya “yumshoq kuchi”ning asosiy resurslari Janubiy va Sharqiy Osiyo hamda rivojlanayotgan mamlakatlarga qaratilgan. Bunga misol sifatida pandemiya davrida Janubiy va sharqiy osiyo, Afrika mamlakatlarida amalga oshirilgan “*Vaksina diplomatiyasi*”ni ko‘rsatish mumkin. Shu jumladan, Yaponiya Tashqi ishlar vazirligi, Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA) *O‘zbekiston* uchun ham koronavirusga qarshi kurashish uchun ilg‘or tibbiy asbob-uskunalar va jihozlar, jumladan, shaxsiy himoya vositalari, ventilyatorlar, raqamli rentgen apparatlari va 201 600 doza AstraZeneca vaktsinasini bepul yetkazib berdi.¹⁰

Bir tomondan, Yaponiya Xitoy va Janubiy Koreya kabi mamlakatlarda ijobiy imidj shakllantirish uchun katta sa’y-harakatlarni amalga oshirib kelayotgan bo‘lsa. Boshqa tomondan esa, ushu davlatlar bilan dunyo aholisining qalbida ijobiy tuyg‘u shakllantirish uchun ular bilan raqobatlashmoqda.

Tokioning Markaziy Osiyoning beshta respublikasiga qaratilgan tashqi siyosat strategiyasida “yumshoq kuch” juda katta o‘rin tutadi. Bu mintaqa Yaponiya milliy manfaatlari nuqtai nazaridan ustuvor ahamiyatga ega bo‘lmasa-da, Tokioning diqqat markazida bo‘lib, Yaponiya unga katta moliyaviy resurslar ajratadi. Yaponiya o‘zining madaniy mavjudligini

⁹ Ministry of Foreign Affairs of Japan. Available at: <http://www.mofa.go.jp/policy/culture/index.html> (accessed 03.11.2015).

¹⁰ “Dunyo axborot agentligi”. (17.03.2022) Available at: <https://daryo.uz/2022/03/17/ozbekistonga-yaponiyadan-201-600-doza-astrazeneca-vaksinasi-olib-kelindi/> (accessed 04.04.2023)

kengaytirishga, mintaqada qulay tashqi siyosat va biznes uchun sharoit yaratishga intiladi.

Markaziy Osiyoga nisbatan “yumshoq kuch”

SSSR parchalanganidan keyin, ya'ni 90 yillarning boshida Yaponiya o'z e'tiborini tezda sobiq sovet ittifoqidan ajralib chiqqan yangi Markaziy Osiyo mamlakatlariga qaratdi. 1992 yil oktyabr oyida Tokio konferentsiyasida so'zga chiqqan Yaponiya vakili "*Osiyo davlati sifatida biz Osiyoning sobiq Sovet mamlakatlariga katta yordam berishni xohlaymiz*", deb ta'kidladi.¹¹ Bu Yaponiya hukumatining Markaziy Osiyo mamlakatlariga nisbatan siyosiy qiziqishining debochasi bo'ldi. Shunday qilib, Yaponiya boshidanoq Markaziy Osiyo xalqlari bilan umumiy “o'ziga xos osiyolik” konsepsiyasini ta'kidlay boshladi, bu uning mintqa respublikalariga nisbatan yuritilayotgan siyosatning asosiga aylandi. Markaziy Osiyodagi yosh mamlakatlar bilan aloqalar o'rnatish zarurati ularning geosiyosiy ahamiyati hamda Rossiya, Xitoy va Yaqin Sharq bilan yaqinligi bilan izohlash mumkin.

O'z navbatida Markaziy Osiyodagi tabiiy resurslar ham Yaponiyani o'ziga jalb qildi, ammo masofa uzoqligi va yetqazib berish bilan bog'liq transport-logistik muammolar yapon siyosati uchun dolzarb ahamiyat kasb etmas edi. Iqtisodiy manfaat ko'proq uzoq muddatli istiqbollarda ko'rib chiqilgan. Yangi mustaqil davlatlar va Rossiya departamentining birinchi direktori Tetsuya Xirosening so'zlariga ko'ra, energiya resurslaridan foydalanish Yaponiyaning Markaziy Osiyodagi hozirgi e'tiborining asosiy sababi emas, ayni paytda u ko'proq o'zaro ishonchga asoslangan uzoq muddatli do'stona munosabatlarni o'rnatishga qaratilgan.¹²

Shu o'rinda aytish joizki, Yaponiyaning mintaqaga kirib borishida uning iqtisodiy salohiyatini hisobga olish kerak. Bugungi kunda mintaqada Yaponiyaga nisbatan ijobiy muhitni shakllantirishda u muhim rol o'ynaydi. Tokio uran va noyob yer osti metallarini import qilishdan manfaatdor.

¹¹ Miyazawa, K. (1992, October 29). Opening Remarks by Prime Minister Kiichi Miyazawa at the Tokyo Conference on Assistance to the New Independent States. Retrieved from the web-site of the Ministry of Foreign Affairs of Japan. Available at: <https://worldjpn.net/documents/texts/exdpm/19921029.S1E.html> (accessed 11.07.2023).

¹² Hirose T (2008). Japan's diplomacy in Central Asia: the perspective of a working- level policymaker. Japan's silk road diplomacy: paving the road ahead. P. 183. Available at: [2008_12_BOOK_Len-Tomohiko-Tetsuya_Japan-Silk-Road-Diplomacy.pdf](#)

Jumladan Yaponiya korxonalari neft, gaz va uran konlarini o'zlashtirishda faol ishtirok ishtirok etib kelmoqda. Neft va gazni qayta ishlash, kimyo, qurilish, mashinasozlik va yengil sanoat kabi tarmoqlarda o'z ulushiga ega.

Bazi olimlarning fikricha, Yaponiya xalqaro izolyatsiya, ya'ni yakkalanishdan qochish uchun Markaziy Osiyo bilan aloqalarni o'rnatishga intiladi. Yaponiya Markaziy Osiyoni o'rganish jamiyati prezidenti Tomohiko Uyama rasmiylarning bayonotlarini tahlil qilib, *"Mintaqa mamlakatlari bilan do'stlik Yaponiyaning militaristik va mustamlakachilik o'tmishini qoralaydigan sharqiy osiyodagi noqulay ahvolining o'rnini to'ldiradi"*, - degan fikr bildirgan.¹³

Tokio BMT Xavfsizlik Kengashining doimiy a'zolariga nomzodini qo'llab-quvvatlash, iqlim o'zgarishiga qarshi kurash, inson xavfsizligi va hokazolar sohasidagi Yaponiyaning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashi uchun mintaqa davlatlaridan global miqyosda siyosiy qo'llab-quvvatlashdan manfaatdor. Masalan O'zbekiston BMTning 40dan ortiq turli xil tuzilmalarida Yaponiya nomzodini qo'llab-quvvatlab kelmoqda. *Shu jumladan so'ngi yillarda BMTning irqiy kamsitishlarga barham berish bo'yicha qo'mitasi (2018-21), Xalqaro sud (2018-20), xalqaro meteorologik ijroiya kengashi (2019), inson huquqlari kengashi (2020-22), bolalar huquqi qo'mitasi (2021-25), xalqaro pochta ittifoqi raisligi (2021) uchun, qiynoqlarga qarshi qo'mita (2022-25) hamda BMT xalqaro xavfsizligining doimiy bo'lmagan a'zoligi (2023-24) ni yo'qlab o'z ovozini berib kelmoqda.*

Yaponiyaning Markaziy Osiyodagi tashqi siyosatini rivojlantirishda "yagona Osiyolik" g'oyasi shubhasiz, katta rol o'ynadi. Markaziy Osiyo xalqlari oldida ijobiy obro'ga ega bo'lish uchun Yaponiya o'z jozibadorligini ko'rsatishi va mintaqa bilan uzoq muddatli ijobiy munosabatlarni shakllantirishga qaratilgan "yumshoq kuch resurslari" orqali erishish mumkin deb topilgan.

Yaponiya «yumshoq siyosati»ning mintaqadagi o'ziga xos ahamiyati va buni quyidagilarda ko'rish mumkin:

¹³Uyama. T. Politika Yaponii v otnoshenii Kazakhstana. Est li strategiya? (Japanese Policies in Relation to Kazakhstan: Is there a "Strategy"?) // Strategicheskoye perspektivy: veduschie derzhavy, Kazakhstan i centralnoaziatskiy uzel. / Ed. by Robert Legvold. Cambridge, 2003. P. 197-198. (УЯМА ТОМОХИКО (2003). ПОЛИТИКА ЯПОНИИ В ОТНОШЕНИИ КАЗАХСТАНА: ЕСТЬ ЛИ «СТРАТЕГИЯ»? Центр славянских исследований Университета Хоккайдо. Стратегические перспективы: ведущие державы, Казахстан и центральноазиатский узел). Available at: <file:///C:/Users/User/Downloads/32411233.pdf>

Birinchidan, diplomatik aloqa oʻrnatilganiga juda qisqa fursat oʻtdi. 90 yillarda Yaponiya mintaqa davlatlari bilan aloqalar oʻrnatganidan buyon mintaqadagi xalqning koʻnglini olish orqali mintaqada siyosiy mavqeʻga ega boʻlishga intildi. Bu oʻz navbatida ancha jiddiy saʼy-harakatlarni talab qildi.

Ikkinchidan, Yaponiya boshidanoq bu mamlakatlar bilan “*oʻziga xos umumiy osiyolik*” terminini taʼkidlab keldi. Madaniy va irqiy umumiylik, undan kelib chiqadigan hissiy yaqinlik Yaponiya rasmiy ritorikasining ajralmas qismiga aylandi.

Uchinchidan, Sharqiy Osiyodan farqli oʻlaroq, Yaponiyaning bu mintaqadagi obroʻsi tarixning salbiy yuki bilan yomonlashmagan. Aksincha ikkinchi jahon urushi davrida Markaziy Osiyo mamlakatlariga surgun qilingan yapon askarlari barpo etgan koʻplab sifatli va jozibador binolar uchun mahalliy xalq juda minnatdor. 1966 yildagi kuchli zilzilaga ham bardosh bergan Toshkent shahrida barpo etilgan Navoiy opera va balet teatri bunga yorqin misoldir. Yapon hukumati hozirgi kunga qadar uning restovratsiyasi uchun begʻaraz yordam berib kelmoqda. Bularning barchasi mintaqada Yaponiyaning tashqi siyosiy tashabbuslarini amalga oshirish uchun dastlab qulay sharoitlar mavjud edi, deyishga imkon beradi.

Jamoatchilik va madaniy diplomatiya nafaqat Yaponiyaning Markaziy Osiyoda ijobiy imidjini yaratish vositasi sifatida asosiy rol oʻynaydi, balki yaponlar nazarida Markaziy Osiyo tashqi siyosati mohiyatini anglashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Yaponiya geografik jihatdan mintaqadan uzoqda joylashgan boʻlib, uning mintaqadagi iqtisodiy manfaatlari u qadar ahamiyat kasb etmaydi. Shunga qaramay, Tokio mintaqaga yordam berish uchun katta mablagʻ ajratib keladi hamda bu erda oʻzining iqtisodiy va siyosiy ishtirokini asta-sekin kuchaytirib borishdan manfaatdor. 2014-yil holatiga koʻra, Yaponiya Markaziy Osiyoning besh respublikasiga 3,6 milliard dollar ajratgan. 2015 yilda Yaponiya hukumati rahbari Sindzo Abe mintaqaning barcha besh mamlakatida qilgan tashrifi davomida yaqin 5 yil ichida mintaqaga 25 mlrd dollar yoʻnaltirishi eʼlon qildi.¹⁴

Sobiq elchi Akio Kavatoga koʻra, Yaponiyaning iqtisodiy yordami Qirgʻiziston, Tojikiston va Oʻzbekistonda muhim rol oʻynaydi, biroq afsuski uning Markaziy Osiyodagi ishtiroki hali ham oʻz fuqarolari tomonidan etarli

¹⁴Yaponiya Markaziy Osiyoni rivojlantirishga 25 mlrd dollar tikadi. (30.12.2015). Kun.uz. Available at: <https://kun.uz/uz/119528?q=%2Fuz%2F119528> (accessed 20.10.2023)

qo'llab-quvvatlashga ega emas. Bunga sabab Yaponiyada mintaqa haqida etarli ma'lumotlar yo'qligi deb o'ylayman. Bu esa o'zaro tushunmovchiliklarni keltirib chiqaradi va ikki tomonlama munosabatlarning rivojlanishiga ham, Yaponiyaning mintaqadagi ko'p tomonlama hamkorlik tashabbuslariga ham salbiy ta'sir qiladi.

Ikki jahon urushi davrida 600 000 yapon askarlari Sibir va Markaziy Osiyo mintaqasiga og'ir mehnatga (1945-1958) surgun qilingan va ulardan 60 000 kishi halok bo'lgan. Shu sababli ham yaponlar naznida "Sibir" (shu jumladan O'rta Osiyo) "dahshatli joy" so'zining sinonimi sifatida ishlatilgan.

Biroq Markaziy Osiyo xalqlari mustaqillikka erishgach, o'z tarixi haqida butun dunyoga gapira boshladi, ayniqsa "Ipak Yo'li"ga bo'lgan qiziqish boshqa millatlar singari yaponlarning ham etiborini tortdi. Mashhur antropolog hamda SSR davrida Sibirda surgunda bo'lgan Professor Kyuzo Kato (1922-2016) 1998 yildan to umrining so'ngiga qadar 18 yil davomida Termiz shahridagi buddizm ibodatxonalarini o'rganib ("qoratepa" ibodatxonasi), ikki davlat o'rtasidagi diniy, madaniy va ma'rifiy munosabatlarni tarixiy jihatdan ochib berishga intildi. Kyuzo Kato mintaq va Yaponiya o'rtasidagi ikki tomonlama akademik rivojlanishga buyuk hissa qo'shib, Yaponiyaliklar orasida Ipak yo'lidagi mamlakat (G'arbiy mintaq) ya'ni O'zbekistonga bo'lgan qiziqishni ortishiga turtki berdi. Hozirda ham uning tadqiqot faoliyatini yapon va o'zbek shogirdlari davom ettirib kelmoqda.

Mintaqani yaponiyaliklar orasida *ommalashtirish*, shuningdek, *madaniy-tarixiy munosabatlarni o'rganish* va *Markaziy Osiyoning turistik jozibadorligini oshirish* hamon dolzarbligicha qolmoqda.

Aslida Yaponlar Markaziy Osiyoni ancha oldin kashf etishgan. So'g'd va pahlaviy yozuvlari saqlanib qolgan Horyuji ibodatxonasida milodiy 761 yilga oid ikkita sandal daraxti bo'lagi topildi¹⁵ Bu so'g'diylarning uzoq sharqda dengiz savdosida ishtirok etganliklaridan dalolat beradi va Yaponiya bilan O'zbekiston o'rtasidagi aloqalar qadim zamonlarda ham mavjud bo'lganligini isbotlaydi. Yaponiyaning Nara shahri bilan O'zbekistonning Termiz shahri (arxeologik topilmalarga ko'ra, I-IV asrlarda (Kushon imperiyasi davrida O'rta

¹⁵ Rtveladze E. *Civilizacii, gosudarstva, kultura Centralnoy Asii*. (Civilizations, States, Cultures of Central Asia) Tashkent, 2005. P. 243. (Ртвеладзе Э. Цивилизации, государства, культуры Центральной Азии). Available at: file:///C:/Users/User/Downloads/civilizations_states_cultures.pdf (accessed 04.11.2023.)

Osiyo buddizmning markazi bo'lgan) o'rtasida yaqin hamkorlik yo'lga qo'yilgan.¹⁶

Yaponiyaning mintaqadagi imidji

Sobiq tashqi ishlar vaziri Yoriko Kavaguchining so'zlariga ko'ra, Yaponiya Markaziy Osiyo uchun ishonchli hamkor, chunki u kuch ishlatmaydigan, mintaqa davlatlari bilan siyosiy, hududiy va boshqa potentsial mojaro manbalariga ega bo'lmagan davlatdir.¹⁷ Ya'ni Yaponiya hech qanday g'arazli maqsadlarga, siyosiy ambitsiyalarga ega bo'lmagan do'st davlat qiyofasi shaklida aks etadi. Shuningdek, Yaponiya mintaqa ichidagi o'zaro hamkorlik orqali integratsiyaga erishish mumkin deb hisoblaydi, hamda bu yo'lda unga ko'maklashishga harakat qilib kelmoqda. Bu sa'y-harakatlar 2004-yilda tashkil etilgan "Markaziy Osiyo + Yaponiya" muloqoti doirasidagi tashabbuslarning asosini ham tashkil etadi.

1990-yillarda iqtisodiy rivojlanish yo'lini tanlash zaruriyatiga duch kelgan, sotsialistik tipdagi rejali iqtisodiyot an'alariga ega bo'lgan Markaziy Osiyo davlatlari uchun, albatta, iqtisodiyotda davlatning hukmron rolini nazarda tutuvchi Yaponiyadagi iqtisodiy siyosat jozibali edi. "Yaponiya-Sharqiy Osiyo modeli"ni "anglo-sakson" modeliga qarama-qarshi qo'yib, o'z tajribasini etkazish uchun o'z mutaxassislarini yuborib, iqtisodiyot va biznesni boshqarish kurslarini tashkil qilib kelmoqda.¹⁸

Yaponiya taraqqiyot modelining jozibador jihatlaridan yana biri uning innovatsiyalardagi yetakchiligidir. Yaponiya ham, mintaqa davlatlari ham yapon texnologiyalari va Markaziy Osiyoning tabiiy resurslari bir-birini to'ldirishini bir necha bor ta'kidlashgan. Amaliy nuqtai nazardan, texnologik jihatdan rivojlangan qudratli davlat qiyofasi Yaponiyaning mintaqadagi raqobatbardoshligini oshiradi, sanoat sohasida hamkorlikni yo'lga qo'yadi

¹⁶ Novaya vekha v sotrudnichestve uzbekskix uchenix. (A new milestone in cooperation between Uzbek and Japanese scientists). (23/02/2010) UzDaily. Available at: <https://www.uzdaily.uz/ru/post/1498> (accessed 04.11.2023.)

¹⁷ Policy Speech by Ms. Yoriko Kawaguchi (26.07.2004). Minister of Foreign Affairs of Japan at the University of World Economy and Diplomacy, Tashkent, Usbekistan. Ministry of Foreign Affairs of Japan. Available at: URL:<http://www.mofa.go.jp/region/europe/uzbekistan/speech0408.html> (accessed 04.11.2023.)

¹⁸ Hirose T (2008). Japan's diplomacy in Central Asia: the perspective of a working- level policymaker // Japan's silk road diplomacy: paving the road ahead. P. 183. Available at: [2008_12_BOOK_Len-Tomohiko-Tetsuya_Japan-Silk-Road-Diplomacy.pdf](#)

(masalan, Qozogʻiston va Oʻzbekistonda uran, neft va nodir yer osti metallarini ishlab chiqarish, Turkmanistonda gaz va kimyo sanoati).

Xususan, Yaponiya oʻzini atrof-muhit masalalariga alohida eʼtibor qaratadigan davlat sifatida koʻrsatadi. Sobiq tashqi ishlar vaziri Yoriko Kawaguchi Jahon Iqtisodiyoti va Diplomatika Universitetida soʻzlagan nutqida Yaponi hukumatinin orol dengizini qutqarish loyihalarida, shuningdek, Semipalatinsk yaqinidagi radioaktiv ifloslanishni bartaraf etishda ishtirok etishini taʼkidlagan. Orol dengizini Yaponiyadagi Biva koʻliga, Semipalatinsk viloyatini esa Xirosimaga qiyoslab, mavjud ekologik muammolarni yapon xalqi yurakdan his qila olishini aytib oʻtdi.¹⁹

OISCA (The Organization for Industrial, Spiritual and Cultural Advancement) prezidenti Esuko Nakano 2022 yil noyabr oyida OISCA jurnalida bergan intervyusida tashkilot tomonidan 10 yil davomida Orol dengizining qurigan hududining 40 ming gektar maydonini koʻkalamzorlashtirish loyihasiga start berilishi rejalashtirilganini taʼkidlab, mazkur loyiha Orolboʻyidagi ekologik vaziyat va aholi farovonligini yaxshilashga koʻmaklashishiga umid bildirdi.²⁰

"Yumshoq kuch" tavsifi

Yaponiya Markaziy Osiyoda oʻzining "yumshoq kuch" siyosatini Rivojlanishga Rasmiy Yordam (ODA) va xalq diplomatiyasi vositalari orqali amalga oshiradi. ODA Yaponiyaning mintaqaga kirishi uchun dastlabki asos boʻldi deya olamiz. 1990-yillar boshida "Osiyo davlati sifatida Yaponiya sobiq Sovet ittifoqi davlatlariga yordam beradi" lozungi ostida mintaqaga kirib keldi. Qolaversa, u uzoq vaqtdan beri mintaqaning yetakchi yordam donorlaridan biri boʻlib, xech qanday manfaatlarsiz va mintaqaning tabiiy resurslaridan foydalanishga intilmasligini hamda uzoq muddatli yordam koʻrsatishni maqsad qilganini taʼkidlab kelmoqda.

¹⁹ Policy Speech by Ms. Yoriko Kawaguchi, Minister for Foreign Affairs of Japan at the University of World Economy and Diplomacy, Tashkent, Uzbekistan on August 26, 2004 "Adding a New Dimension: Central Asia plus Japan". Available at: <https://www.mofa.go.jp/region/europe/uzbekistan/speech0408.html>

²⁰ Yaponiya nodavlat xalqaro tashkiloti Orol dengizining qurigan hududini koʻkalamzorlashtirishga koʻmak beradi. (The Japanese non-governmental international organization supports the greening of the dry area of the Aral Sea) "Yangi Oʻzbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati» DUK (4 Noyabr 2022). Available at: <https://yuz.uz/uz/news/yaponiya-nodavlat-xalqaro-tashkiloti-orol-dengizining-qurigan-hududini-kokalamzorlashtirishga-komak-beradi> (accessed 20.10.2023)

“Yumshoq kuch”ni amalga oshirish vositalari

Yaponiya ODA mablagʻlarini zarur infratuzilmani yaratish boʻyicha masalan loyihalarni kreditlash uchun, qishloq xoʻjaligi, tibbiyot va sogʻliqni saqlash va taʼlimni tiklashga hissa qoʻshish kabi ijtimoiy sohadagi koʻplab loyihalarni moliyalashtirib kelmoqda. ODA doirasida Yaponiya madaniy faoliyat va oliy taʼlimni rivojlantirish hamda madaniy rivojlanishni saqlashga qaratilgan loyihalarga bepul yordam koʻrsatadi. ODAda madaniy grantlar (davlat muassasalari uchun) va "oʻrta darajadagi" grant yordami (nodavlat tashkilotlari uchun) tizmi mavjud. Yaponiya boshidanoq madaniy yordamga katta mablagʻ ajratdi, muzeylar, universitetlar va hokazolarni jihozlar bilan taʼminlash uchun grantlar ajratdi. Madaniy yordam, bir tomondan, mahalliy qadriyatlarni saqlashga qaratilgan boʻlsa, ikkinchi tomondan, Yaponiyani targʻib qilish saʼy-harakatlarning bir qismidir. Yapon tili oʻrgatiladigan muassasalarni tekinga jihozlash kabilarni bunga misol qilish mumkin.

Moliyaviy yordamdan tashqari, Yaponiya muntazam ravishda turli madaniy tadbirlarga mezbonlik qiladi, bu esa, albatta, Yaponiya va Markaziy Osiyo davlatlarining yaqinlashishi, oʻzaro tushunish va hissiy yaqinlikni saqlashda muhim rol oʻynaydi. Yaponiya mavzusidagi tadbirlar koʻpincha Markaziy Osiyoda ham poytaxtlarda, ham kichik shahar va qishloqlarda oʻtkaziladi. Yapon taomlari bilan bogʻliq tadbirlar, yapon filmlari, choy marosimi, jang sanʼatlari ayniqsa mashhur. Maktab oʻquvchilari yapon madaniyatini oʻrganishlari mumkin (masalan, Turkmanistonda bunday amaliyot keng tarqalgan).

Yaponiya hukumati yoshlar va mutaxassislarga qaratilgan taʼlim tashabbuslariga alohida eʼtibor qaratmoqda. Yaponiya hukumati va Yapon fondi dasturlari Markaziy Osiyoda juda mashhur. Talabalar, stajyorlar va tadqiqotchilar uchun til kurslari, oʻqituvchilar uchun treninglar, hukumat amaldorlari, sogʻliqni saqlash, sanoat va huquq sohalaridagi mutaxassislar uchun “yosh yetakchilar” dasturi kabilarni keltirish mumkin.²¹

Universitetlararo aloqalar ham yaxshi rivojlanmoqda. Yaponiyaning Xosei, Vaseda, Nagoya, Tsukuba, Ritsumeikan va boshqa universitetlari mintaqaning yetakchi taʼlim muassasalari bilan talabalar almashinuv dasturlarini amalga oshirib kelmoqda. Jumladan, 2006 yil sentyabr oyidan

²¹ Japan's Embassy in Uzbekistan. Available at: https://www.uz.emb-japan.go.jp/itpr_ja/culture-education.html (accessed 04.11.2023)

boshlab Tsukuba universitetida Markaziy Osiyo mamlakatlari uchun maxsus dastur (SPCEA) mintaqaviy izlanishlar bo'yicha qo'shma tadqiqotlar olib bormoqda.²² Ta'lim dasturlari Yaponiya ta'lim muassasalarining jozibadorligini oshirish va shu bilan birga turli mamlakatlar yoshlarini almashinuvga jalb etishga qaratilgan. Tokio Markaziy Osiyo mamlakatlari yoshlari bilan hamkorlikda ish olib boradi, bu esa quyosh chiqayotgan mamlakatni yaxshi biladigan va u bilan hamkorlik qilishga tayyor siyosiy hamda biznes elitaning yangi avlodini tarbiyalaydi deb o'ylayman.

Yapon tilini targ'ib qilish ham aslida “yumshoq kuch”ning bir ko'rinishi deyish mumkin. Markaziy Osiyo universitetlarida yapon tilidan dars berish ancha qisqa tarixga ega. Yapon tilini ilk marta 1990-yilda Toshkent Davlat Sharqshunoslik Institutida, 1991-yilda Qirg'izistonda, 1992-yildan Qozog'istonda, 2002 yilda Tojikistonda va 2007 yildan boshlab esa Turkmanistonda o'qitish boshlandi. 1997 yildan buyon bu mamlakatlarda yapon tili talabalari o'rtasida har yili notiqlik sanati musobaqasi (*Benrontaikai*) muntazam ravishda o'tkazib kelinadi.

Shu bilan birga, 2004 yilda “Markaziy Osiyo+Yaponiya” muloqotining boshlanishi mintaqa mamlakatlari bilan hamkorlikka yagona yondashuvni ishlab chiqishga xizmat qildi. “Markaziy Osiyo +Yaponiya” tashabbusi doirasida intellektual muloqotning yo'lga qo'yilishi “yumshoq kuch” siyosatining ko'rinishlaridan biri sifatida baholanish mumkin.

Inson resurslarini rivojlantirish markazlari ya'ni Yapon markazlarining ochilishi til kurslari bilan yapon madaniyatini tarqatishda muhim turtki bo'ldi. Markazlar o'qituvchilar va ta'lim muassasalarini qo'llab-quvvatlaydi - malaka oshirish kurslarini tashkil qiladi va materiallar bilan ta'minlaydi. Shuningdek, ular yapon xattotchiligi, ikebana, origami, karaoke kabi madaniy elementlarni aholi orasida tarqatish orqali Yaponiyaga qiziqadigan jamiyat shakllantirishni maqsad qilgan deyish mumkin.

So'rov natijalariga ko'ra, yapon tili mintaqada bugungi kunga kelib ingliz, nemis, yoki koreys tili singari ommabop emas. Sababi mintaqada yapon biznesi Xitoynikiga nisbatan ancha kam. Bundan tashqari, kompaniyalar har doim ham yapon tilini biladigan mahalliy xodimlarni yo'llashni xoxlamaydi. Shunday qilib, yapon tilida so'zlashuvchi bitiruvchilar har doim ham yapon

²² University of Tsukuba. Available at: <https://www.chiiki.tsukuba.ac.jp/spca/news-events/news-events.html> (accessed 30.11.2023)

tilida ularning umidlari va sarflangan sa'y-harakatlariga mos keladigan ish topa olmaydi. Bu esa o'z navbatida tilni o'rganishga bo'lgan qiziqishga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

“Yumshoq kuch”ning kuch markazlari

Yapon hukumati “yumshoq kuch” siyosatini odatda *xorijiy mamlakatlardagi diplomatik vakolatxonalar orqali*, shuningdek, Markaziy Osiyo davlatlari hukumatlari va Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA) o'rtasidagi kelishuvlar asosida tashkil etilgan *Yapon markazlari* deb ataladigan inson resurslarini rivojlantirish markazlari orqali amalga oshiradi. JICA vakolatxonalari Markaziy Osiyoning deyarli barcha mamlakatlarida faoliyat yuritib, mamlakat rivoji hamda ekologik muhitni yaxshilashga yordam beradigan turli dasturlarni amalga oshirib kelmoqda.²³

ODA va madaniy-xalq diplomatiyasidan tashqari Yaponiyaning ijobiy imidjini yaratishda yana bir necha omillar ta'sir qiladi. Masalan, Buyuk ipak yo'li tasvirlangan bir qator asarlardan iborat O'zbekistondagi “Xalqaro madaniyat karvonsaroyi” ikki mamlakatning tarixiy yaqinligini tasvirlarda ifodalaydi. 1998-yil iyul oyida BMTning Tojikistondagi vakolatxonasida ishlagan va ekstremistlar tomonidan o'ldirilgan Tsukuba universiteti professori Yutako Akinoning merosini ham alohida ta'kidlab o'tish zarur.²⁴ 1999-yilda BMT universiteti Markaziy Osiyo tadqiqotchilari uchun Yutako Akino xotirasiga bag'ishlangan stipendiya grantini joriy qilgan.²⁵ Yana bir misol, 1994-1998 yillarda Farg'ona vodiysida faoliyat yuritgan Komatsu kompaniyasi muhandisi Osaka Sigekatsu kam ta'minlangan oilalar farzandlariga bepul yapon tili darslarini o'rgatishni tashkil qilib, hozirgacha faoliyat yuritayotgan yapon *Noriko Gakkyu maktabiga* asos soldi. “Yumshoq kuch”ni amalga oshirishda nodavlat sub'ektlar, jumladan, jismoniy shaxslar katta rol o'ynaydi deb o'ylayman. Chunki ular Markaziy Osiyo xalqlarida yaponlarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishga katta hissa qo'shib kelishmoqda.

²³ JICA Development Studies Program. JICA Chair. Available at: <https://www.jica.go.jp/english/activities/schemes/dsp-chair/index.html> (accessed 10.10.2023)

²⁴ Fumiaki Inagaki. Japan-Tajikistan is a country of mountains and rivers on the Silk Road, recovering from civil war. (Фумиаки Инагаки (17.11.2013). Япония-Таджикистан страна гор и рек на Шелковом пути, выздоравливающая после гражданской войны). Available at: <https://www.dialog.tj/news/news13212> (accessed 30.10.2023)

²⁵ UNU selects 2001 Akino Memorial research fellows. United Nations University. February-March 2001 Available at: http://archive.unu.edu/update/archive/issue7_2.htm (accessed 04.11.2023)

“Yumshoq kuch”ning o‘ziga xos xususiyati shundaki, uning ta’sirini o‘lchash qiyin. Ta’siri darhol namoyon bo‘ladigan qattiq kuchdan farqli o‘laroq, yumshoq kuchlarni ko‘rish uchun vaqt kerak bo‘ladi. Ammo “yumshoq kuch”ni doimiy ravishda oziqlantirib turilsa, natijalar barqaror va uzoq muddatli bo‘lishi mumkin. Shunday qilib, Yaponiya imidjini shakllantirish tufayli u biznesni yanada rivojlantirish uchun qulay muhitni yaratishga muvaffaq bo‘ldi deb o‘ylayman. Bu esa o‘z navbatda, Yaponiyaning ushbu mintaqada, ayniqsa, Xitoy va Koreya bilan raqobat nuqtai nazaridan “yumshoq kuch” siyosatining muvaffaqiyati haqida xulosaga olib keladi.

Xulosa

Diplomatik munosabatlar o‘rnatilganidan buyon o‘tgan yillar davomida Yaponiya Markaziy Osiyoda o‘zining “yumshoq kuch” salohiyatini izchil amalga oshirib kelmoqda. Salbiy tarixiy o‘tmishsiz qulay zaminning dastlabki afzalliklariga ega bo‘lgan Yaponiya o‘zini g‘arazli maqsadlarni ko‘zlamaydigan va mintaqada siyosiy ambitsiyalarga ega bo‘lmagan neytral o‘yinchi sifatida ko‘rsatmoqda. U doim uzoq muddatli istiqbolga qaratilgan do‘stona munosabatlarga tayangan siyosatni ilgari suradi. Shu bilan birga, urushdan keyingi rivojlanish strategiyasini mintaqa mamlakatlari uchun model sifatida taklif qilib kelmoqda.

Yaponiya Markaziy Osiyoga nisbatan “yumshoq kuch” siyosatining boshqa davlatlardan ajralib turadigan o‘ziga xosligi shundaki, ular umumiy osiyolik konsepsiyasidan foydalanishadi deb o‘ylayman. Shu asosda Yaponiya o‘z imidjining eng jozibador tomonlarini – iqtisodiy rivojlanish, sharqona demokratiya, ilg‘or texnologiyalar, atrof-muhitni muhofaza qilish kabi Markaziy Osiyo mamlakatlari intilishi va maqsadlariga hamohang sifatlarni ilgari suradi.

Yaponiya yetakchi donor davlatlardan biri sifatida mintaqa ehtiyojlari uchun ta’sirchan iqtisodiy yordam ko‘rsatish bilan o‘zining ijobiy imidjini qo‘llab-quvvatlaydi. Ushbu yordamning katta qismi Yaponiya global yetakchilardan biri bo‘lgan inson kapitali bo‘yicha loyihalarga yo‘naltiradi. Shuningdek, ODA madaniy grantlarga ham katta e’tibor qaratilmoqda, ular nafaqat mintaqaning madaniy merosini saqlashga, balki Yaponiya va Markaziy Osiyoda yapon tilini targ‘ib qilishga qaratilgan. Madaniy-gumanitar tadbirlar, shuningdek, iqtisodiy yordam loyihalarini yoritish nafaqat mintaqa aholisining

e'tiborini jalb qilish, balki Yaponiyaning o'z fuqarolariga Markaziy Osiyoda yaponlarning mavjudligi sabablarini tushuntirish uchun ham zarurdir. Iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish va yangi global mintaqaviy tashabbuslarni ilgari surish jarayonida Yaponiyaning "yumshoq kuch" siyosati muhimligicha qoladi.

Bibliography:

1. Nye, Joseph S., Jr. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs. P.11. Available at:
file:///C:/Users/User/Downloads/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World.pdf
2. Nye J (2004). Nihon-no sofuto pawa. Sono Genkai to Kanousei. Japan's soft power: its limits and possibilities. Gaiko Foramu. (日本のソフト・パワー--その限界と可能性。(特集 クール・ジャパン--国力の根源に迫る) № 6. P.12.
3. Glen S. Fukushima President & CEO Airbus Japan K.K. 日本のソフトパワー. 2006年7・8月合併号No.639. P.21. Available at:
<https://www.jftc.jp/monthly/archives/001/201802/9480ee77341ac62987618120e86cd807.pdf> (accessed 05.05.2023)
4. Sofuto pawa ron no shikaku" (2006, June/July). Wochi Kochi (a quarterly journal by the Japan Foundation), P. 60-61. Available at:
<https://universityofleeds.github.io/philtaylorpapers/vp015863.html> (accessed 05.05.2023)
5. Nye J. Nihon-no sofuto pawa (2004). Sono Genkai to Kanousei. (Japan's soft power: its limits and possibilities). Gaiko Foramu. № 6. P.12.
6. Akaha (2010). T. Japan's soft power-hard power balancing act. The US-Japan alliance. Balancing soft and hard power in East Asia. Routledge. P. 60. Available at:
file:///C:/Users/User/Downloads/the-us-japan-alliance-balancing-soft-and-hard-power-in-east-asia-1nbsped-0415487137-9780415487139_compress.pdf
7. A New Look at Cultural Diplomacy: A Call to Japan's Cultural Practitioners Speech by Minister for Foreign Affairs Taro Aso at Digital Hollywood University. 28.04.2006. Ministry for Foreign Affairs of Japan. <http://www.mofa.go.jp/announce/fm/aso/speech0604-2.html> (accessed 03.11.2023).
8. Govrunov A.B. Kniga Rut Benedikt "Khризantema i mech". Izdatelstvo "Nauka". P.41. (Говорунов А.В. Книга Рут Бенедикт «Хризантема и меч. Издательство «Наука», 2007. Стр. 41.) Available at: <http://anthropology.ru/ru/text/govorunov-av/kniga-rut-benedikt-hrizantema-i-mech> (accessed 03.11.2023)
9. Ministry of Foreign Affairs of Japan. Available at:
<http://www.mofa.go.jp/policy/culture/index.html> (accessed 03.11.2015).

10. “Dunyo axborot agentligi”. (17.03.2022) Available at:
<https://daryo.uz/2022/03/17/ozbekistonga-yaponiyadan-201-600-doza-astrazeneca-vaksinasi-olib-kelindi/> (accessed 04.04.2023)
11. Miyazawa, K. (1992, October 29). Opening Remarks by Prime Minister Kiichi Miyazawa at the Tokyo Conference on Assistance to the New Independent States. Retrieved from the web-site of the Ministry of Foreign Affairs of Japan. Available at:
<https://worldjpn.net/documents/texts/exdpm/19921029.S1E.html> (accessed 11.07. 2023).
12. Hirose T (2008). Japan's diplomacy in Central Asia: the perspective of a working- level policymaker. Japan's silk road diplomacy: paving the road ahead. P. 183. Available at:
2008_12_BOOK_Len-Tomohiko-Tetsuya_Japan-Silk-Road-Diplomacy.pdf
13. Uyama. T. Politika Yaponii v otnoshenii Kazakhstana. Est li strategiya? (Japanese Policies in Relation to Kazakhstan: Is there a "Strategy"?) // Strategicheskkiye perspektivy: vedushchie derzhavy, Kazakhstan i centralnoaziatskiy uzel. / Ed. by Robert Legvold. Cambridge, 2003. P. 197-198. (УЯМА ТОМОХИКО (2003). ПОЛИТИКА ЯПОНИИ В ОТНОШЕНИИ КАЗАХСТАНА: ЕСТЬ ЛИ «СТРАТЕГИЯ»? Центр славянских исследований Университета Хоккайдо. Стратегические перспективы: ведущие державы, Казахстан и центральноазиатский узел).
14. Yaponiya Markaziy Osiyoni rivojlantirishga 25 mlrd dollar tikadi. (30.12.2015). Kun.uz. Available at: <https://kun.uz/uz/119528?q=%2Fuz%2F119528> (accessed 20.10.2023)
15. Rtveladze E. Civilizacii, gosudarstva, kultury Centralnoy Asii. (Civilizations, States, Cultures of Central Asia) Tashkent, 2005. P. 243. (Ртвеладзе Э. Цивилизации, государства, культуры Центральной Азии). Available at:
file:///C:/Users/User/Downloads/civilizations_states_cultures.pdf (accessed 04.11.2023.)
16. Novaya vekha v sotrudnichestve uzbekskix uchenix. (A new milestone in cooperation between Uzbek and Japanese scientists). (23/02/2010) UzDaily. Available at:
<https://www.uzdaily.uz/ru/post/1498> (accessed 04.11.2023)
17. Policy Speech by Ms. Yoriko Kawaguchi (26.07.2004). Minister of Foreign Affairs of Japan at the University of World Economy and Diplomacy, Tashkent, Usbekistan. Ministry of Foreign Affairs of Japan. Available at:
<http://www.mofa.go.jp/region/europe/uzbekistan/speech0408.html> (accessed 04.11.2023)
18. Hirose T (2008). Japan's diplomacy in Central Asia: the perspective of a working- level policymaker // Japan's silk road diplomacy: paving the road ahead. P. 183. Available at:
2008_12_BOOK_Len-Tomohiko-Tetsuya_Japan-Silk-Road-Diplomacy.pdf
19. Policy Speech by Ms. Yoriko Kawaguchi, Minister for Foreign Affairs of Japan at the University of World Economy and Diplomacy, Tashkent, Uzbekistan on August 26, 2004 "Adding a New Dimension: Central Asia plus Japan". Available at:
<https://www.mofa.go.jp/region/europe/uzbekistan/speech0408.html>

20. Yaponiya nodavlat xalqaro tashkiloti Orol dengizining qurigan hududini ko'kalamzorlashtirishga ko'mak beradi. (The Japanese non-governmental international organization supports the greening of the dry area of the Aral Sea) "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati» DUK (4 Noyabr 2022). Available at: <https://yuz.uz/uz/news/yaponiya-nodavlat-xalqaro-tashkiloti-orol-dengizining-qurigan-hududini-kokalamzorlashtirishga-komak-beradi> (accessed 20.10.2023)
21. Japan's Embassy in Uzbekistan. Available at: https://www.uz.emb-japan.go.jp/itpr_ja/culture-education.html (accessed 04.11.2023)
22. University of Tsukuba. Available at: <https://www.chiiki.tsukuba.ac.jp/spca/news-events/news-events.html> (accessed 30.11.2023)
23. JICA Development Studies Program. JICA Chair. Available at: <https://www.jica.go.jp/english/activities/schemes/dsp-chair/index.html> (accessed 10.10.2023)
24. Fumiaki Inagaki. Japan-Tajikistan is a country of mountains and rivers on the Silk Road, recovering from civil war. (Фумиаки Инагаки (17.11.2013). Япония-Таджикистан страна гор и рек на Шелковом пути, выздоравливающая после гражданской войны). Available at: <https://www.dialog.tj/news/news13212> (accessed 30.10.2023)
25. UNU selects 2001 Akino Memorial research fellows. United Nations University. February-March 2001. Available at: http://archive.unu.edu/update/archive/issue7_2.htm (accessed 04.11.2023)